

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Історія та культура України»

Загальна обов'язкова навчальна дисципліна
за освітньо-професійною програмою «Цивільний захист»
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
у галузі знань К «Безпека та оборона»
за спеціальністю К10 «Цивільна безпека» (код К8)
мова навчання – українська

Рекомендовано кафедрою
соціальних і гуманітарних дисциплін
на 2025- 2026 навчальний рік.
Протокол від «25» серпня 2025 року №1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Історія та культура України»

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Знання набуті під час вивчення навчальної дисципліни «Історія та культура України» сприяють формуванню історичної свідомості у здобувачів вищої освіти як вищої духовної цінності нації, шляхом поєднання знань, поглядів, уявлень про суспільний розвиток для розуміння суті історичних процесів, їх об'єктивного характеру, нерозривного взаємозв'язку та взаємозалежності між минулим і сучасністю, традиціями, досягненнями культури і досвідом різних поколінь; виховання патріотизму, відповідальності за долю своєї Батьківщини, спонукання до активної громадянської позиції.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Косяк Світлана Михайлівна, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін навчально-наукового інституту цивільного захисту.
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет № 430.
E-mail	kosiak_svitlana@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Історія України в європейському історичному та культурному просторі, інноваційні методики та міждисциплінарні підходи викладання історії та культури України у вищій школі; формування національної ідентичності в історичному процесі; мотивація навчальної діяльності та особливості компетентісного підходу в освіті
Професійні здібності	Професійні знання, педагогічний досвід, володіння методикою викладання суспільних дисциплін
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Кандидат історичних наук, доцент автор та співавтор 10 колективних монографій, маю 35 наукових фахових публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях 3 з яких у періодичних виданнях, включених до наукометричних баз Scopus (1) та Web of Science (2)

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу.

Консультації з навчальної дисципліни проводяться щотижнево протягом семестру згідно затвердженого графіка в аудиторії № 245. У разі необхідності здобувачів у додатковій консультації час узгоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни: сприяння оволодінню здобувачами вищої освіти методики історичного дослідження, зокрема ретроспективним, порівняльним, діалектичним методами, формувати вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, давати оцінку найважливішим подіям і явищам української історії та культури, порівнювати історичні події, орієнтуватись у науковій періодизації, знаходити, критично аналізувати потрібну інформацію з минулої і сучасної історії та культури України; оволодіння методикою самостійної роботи при підготовці до занять та підсумкового контролю знань, вміння застосовувати набуті знання для прогнозування суспільних процесів і у професійній діяльності. Формувати у студентів навички відповідального навчання на засадах академічної доброчесності та унеможливлення корупції в освітньому середовищі.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	обов'язкова загальна	обов'язкова загальна
Навчальний рік	1-й	1-й
Семестр(и)	1-й	
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	4	4
- загальна кількість годин	120	120
- кількість модулів	1	1
Розподіл часу за навчальним планом (в годинах):		
- лекції	28	4
- практичні заняття		
- семінарські заняття	32	2
- лабораторні заняття		
- курсовий проект (робота)		
- інші види занять		
- самостійна робота	60	114
- індивідуальні завдання (науково-дослідне)		
Форма підсумкового контролю		
іспит	4,5	4,5

Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: загальноосвітня підготовка з історії України, культурології, етики та громадянської моралі.

Постреквізити: компетентності набуті при вивченні дисципліни необхідні для успішної соціалізації, комунікації, відстоюванні своєї громадянської позиції, розуміння сучасної політичної, суспільної, економічної та зовнішньополітичної ситуації. Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни ґрунтується на знаннях, отриманих з попередньо вивчених дисциплін у закладах середньої освіти. Навчальний матеріал, який вивчається дисципліною «Історія та культура України» використовується під час наступного вивчення таких дисциплін як: «Філософія», «Політологія».

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми «Цивільний захист» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
✓ Аналізувати питання історії, факти, проблеми та тенденції розвитку культури України в їх діалектичному взаємозв'язку. ✓ Володіти культурою мислення, технологією освоєння соціального досвіду. ✓ Аналізувати і прогнозувати суспільні явища й процеси, знати нормативно-правові засади забезпечення пожежної безпеки, питання правового регулювання забезпечення пожежної безпеки об'єктів і територій.	ПРН01 ПРН02 ПРН03
Дисциплінарні результати навчання	
✓ Аналізувати питання історії, факти, проблеми та тенденції розвитку культури України в їх діалектичному взаємозв'язку. ✓ Володіти культурою мислення, технологією освоєння соціального досвіду. ✓ Аналізувати і прогнозувати суспільні явища й процеси, знати нормативно-правові засади забезпечення пожежної безпеки, питання правового регулювання забезпечення пожежної безпеки об'єктів і територій.	ПРН01 ПРН02 ПРН03

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні)	ЗК
✓ Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; ✓ Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ✓ Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ✓ Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	K01 K02 K03 K04
✓ Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ✓ Навички міжособистісної взаємодії. ✓ Здатність працювати як в команді, так і автономно.	K06 K07 K08
Очікувані компетентності з дисципліни	
✓ Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; ✓ Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ✓ Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ✓ Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ✓ Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ✓ Навички міжособистісної взаємодії.	K01 K02 K03 K04 K06 K07

✓ Здатність працювати як в команді, так і автономно.	K08
--	-----

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Історичний розвиток та культурна еволюція України

Тема 1. Вступ. Предмет, зміст та завдання навчальної дисципліни «Історія та культура України». Стародавня історія та культура України.

Предмет курсу «Історія та культура України», його сутність, завдання і структура. . Історія України як складова частина загальноєвропейської історії. Місце курсу в системі гуманітарних наук вищої школи. Цивілізаційний підхід до вивчення історії. Сучасні напрями історичних досліджень.

Поняття первісного суспільства, його світоглядні характеристики. Початок державотворчих процесів: перші держави киммерійців, скіфів, сарматів та держави Північного Причорномор'я. Первісна та антична культури на українських землях.

Тема 2. Східнослов'янська держава Русь та Галицько-Волинська держава.

Східні слов'яни у VI – IX століттях. Утворення Руської держави, основні теорії її походження. Перші князі, їх політична діяльність. Реформи Володимира Великого та розбудова держави за Ярослава Мудрого. Форма правління та основні структурні елементи політичної влади Русі. Причини, сутність і наслідки роздробленості Руської держави. Володимир Мономах і його боротьба за державну єдність Русі. П Особливості та основні етапи розвитку культури Руської держави. Політичний, економічний та культурний розвиток Галицько-Волинської держави. Значення Русі і Галицько-Волинської держави. їх місце та роль в історії України і світовій історії.

Тема 3. Українські землі у складі Литви та Польщі кін. XIV–XVI ст. Виникнення українського козацтва.

Велике князівство Литовське. Основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку українських земель у другій половині XIV–XVI ст. Соціально-економічний розвиток українських земель у другій половині XIV – середині XVI ст. Розвиток сільського господарства, ремесла, сільських і міських промислів. Зростання міст. Надання Магдебургського права українським містам. Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої. Україна під владою Польщі. Соціально-економічний розвиток України та суспільно-політичні зміни на українських землях у другій половині XVI - першій половині XVII ст. Ремесла, промисли і торгівля. Поява підприємств мануфактурного типу. Покатоличення та ополячення місцевої знаті. Виникнення братств. Берестейська церковна унія 1596 р.

Джерела виникнення козацтва. Причини, час і місце заснування першої Запорозької Січі. Зміни розташувань. Виникнення реєстрового козацтва. Формування суспільно-політичного устрою Запорозької Січі. Козацька адміністрація. Господарство, побут і звичаї козаків. Військове мистецтво. Духовний світ українського козацтва.

Тема 4. Українські землі в XVII – XVIII ст.

Україна напередодні та в роки національно-визвольної війни середини XVII ст. Причини, характер, рушійні сили і мета Визвольної війни. Богдан Хмельницький. Основні етапи війни. Перемоги під Жовтими Водами і Корсунем. Битва під Пилявцями. Зборівський договір. Утворення Української козацької держави – Гетьманщини. Битва під Берестечком. Білоцерківський мирний договір. Розгром польського війська під Батогом, бій під Жванцем. Жванецька угода. Українсько-російські зв'язки в роки війни. Українсько-російська міждержавна угода 1654 р. та її оцінка в історіографії. Поділ України на Правобережну і Лівобережну. І. Брюховецький. П. Тетеря. Україна у політичних планах Росії, Польщі, Туреччини. Руїна. Андрусівське перемир'я. Гетьманування П. Дорошенка. Поступове обмеження автономії України з боку Росії. Гетьмани Д. Многогрішний та І. Самойлович. «Вічний мир» і остаточне закріплення поділу України. І. Мазепа. Наступ на автономію України. І. Скоропадський, П. Полуботок, Д. Апостол, К. Розумовський. Остаточне скасування гетьманства та полкового устрою. Ліквідація Запорозької Січі. Розвиток культури на території України у XVII – XVIII ст. Козацьке бароко.

Тема 5. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій XIX ст.

Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі іноземних держав. Занепад кріпосницьких та зародження ринкових відносин в українській економіці. Початок промислового перевороту. Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Початок українського національного відродження. «Руська трійця». Кирило-Мефодіївське товариство. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II. Скасування кріпацтва. Реформи 60-70-х років XIX ст. Соціально-економічний розвиток у пореформений період. Національна політика російського царизму щодо українців. Циркуляр Валуєва 1863 р. Емський указ 1876 р. Становлення та діяльність суспільних рухів та політичних партій наприкінці XIX – на поч. XX століття. Культурний розвиток українських земель у XIX ст.

Тема 6. Соціально-економічні, політичні та культурні процеси в Україні на початку XX ст. Українська революція.

Соціально-економічний і політичний розвиток України на початку XX століття. Україна в революції 1905-1907 рр. Столипінська аграрна реформа. Економічні і політичні наслідки реформи. Лютнева революція 1917 р. Утворення Центральної Ради, її соціальна база, програма. Роль Центральної

Ради у формуванні української національної державності. I, II, III Універсали Центральної Ради. Вторгнення більшовицьких військ з Росії. IV Універсал Центральної Ради та проголошення незалежності УНР. Прийняття Конституції УНР. Окупація України німецькими та австро-угорськими військами. Криза Центральної Ради на весні 1918 року. Гетьманський переворот. Українська держава гетьмана П. Скоропадського. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Прихід до влади Директорії. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р. Війна з Радянською Росією.

Тема 7. Україна в 20-30-х роках XX століття та в роки Другої світової війни.

Нова економічна політика в Україні. Українізація. Політика індустріалізації в Україні. Сталінська політика колективізації в Україні. Голод 1932 – 1933 років. Українське питання в політиці воюючих держав. Пакт Молотова-Рібентропа. Окупація західноукраїнських земель радянськими військами у 1939 році. Напад нацистської Німеччини на СРСР. Початок воєнних дій на території України. Німецький окупаційний режим. Визволення України та наслідки війни.

Тема 8. Україна у складі СРСР 40-90-х рр. XX ст.). Проголошення незалежності України.

Україна в період Відбудови. Хрущовська «відлига» і політика десталінізація. Формування авторитарної системи управління в 70-80-х рр. Характерні риси соціально-економічного становища українських земель у 60-80-х рр. Русифікація та дисидентський рух. Україна і процес перебудови. Наростання кризових явищ. Початок національного відродження. Революція на граніті. Спроба серпневого 1991 р. перевороту у Москві. Схвалення Верховною Радою УРСР Акту проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Культурний розвиток України в 40-90-х рр. XX ст.

Тема 9. Україна в умовах будівництва суверенної держави (90-і рр. XX ст. – 2013 р.

Розгортання державотворчих процесів. Становлення владних структур. Воєнна доктрина України. Партійне життя. Економічні проблеми. Модель реформування економіки України. Соціальні трансформації. Міжнародні відносини в Україні. Політичне життя у 1993-2004 рр. Прийняття Конституції України. Виборча система. Спроби політичного реформування України. Президентські вибори 2004 р. «Помаранчева революція». Президентські вибори 2010 р. Революція Гідності.

Основні напрямки зовнішньої політики. Визнання Української держави на міжнародній арені. Вступ до Ради Європи. Курс України на членство в ЄС. Україна і глобальні проблеми цивілізації. Суперечливий характер культурного процесу в сучасних умовах. Сучасні здобутки української

культури. Освіта та проблеми її реформування. Здобутки та проблеми української науки

Тема 10. Героїзм українського народу в боротьбі проти агресора 2014-2025 рр.

Анексія російським агресором Криму і сепаратні процеси на Сході України. Початок Антитерористичної операції. Вибори Президента України 2014 року. Неоголошена війна на Сході. Бої під Іловайськом та Дебальцевим. Мінські домовленості. Операція Об'єднаних сил. Президентські вибори 2019 року. Підготовка до широкомасштабного вторгнення (грудень 2021 року – 23 лютого 2022 року). Повномасштабна війна на території України. Перша стратегічна оборонна операція (24 лютого – квітень 2022 року). Друга стратегічна оборонна операція (травень – серпень 2022 року). Стратегічні наступальні операції (вересень – грудень 2022 року). Воєнні дії у 2023-2025 рр. Міжнародна підтримка України. Волонтерський рух.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна (денна, вечірня) форма):

Назви модулів і тем	Кількість годин за формами навчання					
	усього	у тому числі				
		лекції	семінарські заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	Поточний контроль
1- й семестр						
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Історичний розвиток та культурна еволюція України						
Тема 1. Вступ. Предмет, зміст та завдання навчальної дисципліни «Історія та культура України». Стародавня історія та культура України.	10	2	2		6	Усне опитування, підготовка та захист доповідей і презентацій
Тема 2. Східнослов'янська держава Русь та Галицько-Волинська держава.	14	4	4		6	Інтерактивна дискусія, аналіз змодельованих ситуацій
Тема 3. Українські землі у складі Литви та Польщі кін. XIV-XVI ст. Виникнення українського	14	4	4		6	Підготовка індивідуальних доповідей і презентацій та захист

козацтва.						
Тема 4. Українські землі в XVII- XVIII ст.	14	4	4		6	Бесіда з елементами дискусії, моделювання і прогнозування ситуацій та вибір оптимального рішення
Тема 5. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій XIX.	10	2	2		6	Усне опитування, порівняльний аналіз, тестовий контроль
Тема 6. Соціально-економічні, політичні та культурні процеси в Україні на початку XX ст. Українська революція.	10	2	2		6	Підготовка індивідуальних доповідей та презентацій
Тема 6. Україна в 20-30-х роках XX століття та в роки Другої світової війни.	14	4	4		6	Усне опитування з елементами дискусії, аналіз основних подій, прогнозування ситуацій
Тема 8. Україна у складі СРСР 40-90-хх. рр. XX ст. Проголошення незалежності України.	10	2	2		6	Підготовка та захист доповідей, презентацій, інтерактивна дискусія
Тема 9. Україна в умовах будівництва суверенної держави (90-і рр. XX ст. – 2013 р.	10	2	2		6	Усне опитування з елементами дискусії, моделювання ситуацій, варіативність прогнозування можливого розвитку подій
Тема 10. Героїзм українського народу в боротьбі проти агресора 2014-2025 рр.	12	2	4		6	Підготовка та захист індивідуальних доповідей та презентацій, демонстрація хроніки сучасних подій

МКР.	2		2			
Разом	120	28	32		60	

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (заочна (дистанційна) форма):

Назви модулів та тем	Кількість годин						
	усього	у тому числі					
		лекції	семінарські заняття	практич ні заняття	лабор аторні занятт я (інші види занят ь)	самостій на робота	Поточний контроль
1- й семестр							
Модуль 1. Історичний розвиток та культурна еволюція України							
Тема 1. Вступ. Предмет, зміст та завдання навчальної дисципліни «Історія та культура України». Стародавня історія та культура України.	13	2				11	Тестовий контроль
Тема 2. Східнослов'янська держава Русь та Галицько- Волинська держава.	12					12	Письмовий контроль
Тема 3. Українські землі у складі Литви та Польщі кін. XIV- XVI ст. Виникнення українського козацтва	11					11	Письмовий контроль
Тема 4. Українські землі в XVII- XVIII ст.	12					12	Письмовий контроль
Тема 5. Українські землі у складі Російської та Австро- Угорської імперій XIX.	12					12	Письмовий контроль
Тема 6.	11					11	Письмовий

Соціально-економічні, політичні та культурні процеси в Україні на початку XX ст. Українська революція.							контроль
Тема 7. Україна в 20-30-х роках XX століття та в роки Другої світової війни.	11					11	Письмовий контроль
Тема 8. Україна у складі СРСР 40-90-хх. рр. XX ст. Проголошення незалежності України.	11					11	Письмовий контроль
Тема 9. Україна в умовах будівництва суверенної держави (90-і рр. XX ст. – 2013 р.	13	2				11	Тестовий контроль
Тема 10. Героїзм українського народу в боротьбі проти агресора 2014-2025 рр.	14		2			12	Підготовка та захист індивідуальних доповідей та презентацій,
Разом	120	4	2			114	

Теми семінарських занять (у разі потреби)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет, зміст та завдання навчальної дисципліни «Історія та культура України». Стародавня історія та культура України.	2
2.	Східнослов'янська держава Русь та Галицько-Волинська держава.	4
3.	Українські землі у складі Литви та Польщі кін. XIV-XVI ст. Виникнення українського козацтва.	4
4.	Українські землі в XVII- XVIII ст.	4
5.	Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій XIX.	2
6.	Соціально-економічні, політичні та культурні процеси в Україні на початку XX ст. Українська революція.	2
7.	Україна в 20-30-х роках XX століття та в роки Другої світової війни.	4

8.	Україна у складі СРСР 40-90-хх. рр. XX ст. Проголошення незалежності України	2
9.	Україна в умовах будівництва суверенної держави (90-і рр. XX ст. – 2013 р.	2
10.	Героїзм українського народу в боротьбі проти агресора 2014-2025 рр.	4
	Разом	30

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань (за наявності)

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час підготовки до семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, аналітичного огляду, аналізу проблемних ситуацій, підготовка виступів за результатами власних досліджень.

1. Розселення давніх слов'ян. Дискусії навколо питання про походження слов'ян.
2. Ранні форми культури на українських землях.
3. Міфологія східних слов'ян.
4. Критика «норманської теорії» походження Русі.
5. Кревська унія 1385 року та її вплив на політичну ситуацію в Україні.
6. Посилення релігійно-національного гніту. Брестська унія 1596 року й боротьба проти неї.
7. Розвиток літописання в Україні XII – XVIII століттях.
8. Формування української державності в ході Визвольної війни середини XVII ст. (економіка, соціальні відносини, адміністративна влада, воєнна організація).
9. Острозька та Києво-Могилянська колегії. Їх роль у відродженні української культури.
10. Діяльність філософа і письменника Г. Сковороди.
11. Антикріпосницька боротьба в Україні на початку XIX ст. Устим Кармелюк.
12. Провідні школи живопису в Україні в XVIII ст.
13. Земська реформа в Україні. Роль земств у протипожежній діяльності.
14. Розвиток капіталістичної промисловості в Україні удругій половині XIX ст.
15. Діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта» в Україні.
16. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Австро-Угорщини.
17. Національне відродження в Галичині на початку XIX ст. «Руська трійця».
18. Громадські наукові організації в Україні. Діяльність наукового товариства імені Т.Г. Шевченка.
19. Брестський мир і Україна.
20. Аналіз діяльності Центральної Ради.

21. Боротьба проти іноземної воєнної інтервенції в Україні (1918 р.).
22. Наукова й політична діяльність М.С. Грушевського.
23. Проголошення незалежної Карпатської України. Окупація Закарпаття Угорщиною в 1939 році.
24. Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни. Його особливості.
25. Корсунь-Шевченківська битва. Визволення Правобережної України.
26. Львівсько-Сандомирська та Ужгородська наступальні операції. Визволення території України.
27. Опозиційний правозахисний рух в Україні в 60-80-х рр. XX ст.
28. Серпневий «путч» 1991 року: його спрямованість і наслідки для України.
29. Загострення екологічних проблем в Україні у 70–80 роки. Чорнобильська катастрофа.
30. Міжнародна діяльність суверенної України.
31. Розгортання дипломатичної боротьби України в період російсько-української війни
32. Повсякдення в умовах війни: індивідуальний досвід, стратегії виживання та протистояння агресорам.
33. Незламність українців, героїзм ЗСУ в протистоянні агресору.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття (лекції, семінари), виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи (поточний, рубіжний та підсумковий), самостійна робота.

У навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- словесні (лекція, пояснення, бесіда); наочні (ілюстрація, демонстрація); за характером логіки пізнання: (аналітичний; синтетичний, індуктивний, дедуктивний); за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається (проблемний виклад, частково-пошуковий, дослідницький); інноваційні методи (відео метод, навчання з використанням технічних ресурсів, інтерактивні методи, методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички); науково-дослідна робота; самостійна робота

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання під час вивчення навчальної дисципліни «Історії та культури України» є: доповіді на семінарських заняттях, стандартизовані тести, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань, презентації та виступи на наукових конференціях здобувачів вищої освіти, екзамен.

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію

освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, дискусій, диспутів, виконання письмових, тестових завдань, контрольної роботи. Він призначений для перевірки якості засвоєння попередньо викладеного навчального матеріалу, стимулювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти.

Підсумкова оцінка за вивчений модуль визначається як сума поточних оцінок (балів) за вивченим модулем. Оцінювання модуля необхідно проводити таким чином, щоб звітність за результатами засвоєння модуля була як за обов'язкові види робіт так і за допоміжні завдання (активність та успішність здобувачів вищої освіти під час проведення семінарів, захисту рефератів, доповідей, презентацій, виконання завдань самостійної роботи тощо).

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

Підсумкова оцінка визначається за результатами отриманих модульних оцінок (балів) та відповіді на екзамені.

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є:

- іспит

Поточний контроль та самостійна робота													
Модуль 1										Індивідуальна самостійна робота	Модульна контрольна робота	Підсумковий контроль (екзамен)	Сума балів за дисципліну
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
4	8	8	8	4	4	8	8	4	8	10	15	15	100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінювання в діапазоні 0 – 4 бали). Контроль здійснюється з метою з'ясування рівня засвоєння теоретичного матеріалу та навичок аналітичного і логічного мислення з навчальної дисципліни «Історія та культура України» і оцінюється:

4 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, прослідковує

причинно-наслідкові зв'язки, робить висновки та узагальнення, виконує додаткові завдання підвищеної складності;

3 бали – здобувач загалом володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, може окреслити більшість проблем теми, узагальнює фактичний матеріал, робить висновки та узагальнення;

2 бали – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми, узагальнює фактичний матеріал;

1 бал – здобувач фрагментарно володіє матеріалом, не прослідковує логічно-послідовні зв'язки, має складності з узагальненнями, допустив суттєві помилки у відповіді;

0 балів – теоретичний матеріал не опрацьовано, здобувач не намагається знайти відповіді на завдання семінару.

Модульний контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінювання в діапазоні від 0 до 15 балів):

14-15 балів – дано ґрунтовні розгорнуті відповіді на творчо-аналітичні завдання, без помилок виконано тестові завдання;

12-13 балів – виконано усі завдання, проте недостатньо обґрунтовано результати, незначні неточності у відповідях; допущено декілька помилок у тестових завданнях;

10-11 балів – неточності при виконанні творчих завдань, частково порушені логічно-послідовні зв'язки та допущено помилки (2-3) у тестових завданнях;

7-9 балів – неповні відповіді на теоретичні питання, відсутні висновки та узагальнення, у тестових завданнях допущено 4-5 помилок;

5-6 балів – стисла відповідь на творчі завдання відсутня аргументація та узагальнення, у тестових завданнях 6-9 помилок;

3-4 балів – фрагментарна відповідь на творчі завдання або не виконане одне з них, відсутня аргументація; у тестових завданнях 10-12 помилок;

0-2 бали – невдала спроба виконати завдання, відповіді короткі, неточні, або відсутні; виконано 20% тестових завдань.

У творчій частині модульної контрольної роботи викладачем оцінюється повнота розкриття питань, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки. У тестовій частині – оцінюється правильність виконання завдань.

Індивідуальні завдання.

Оцінювання індивідуальних завдань (самостійна робота) здійснюється

на семінарських заняттях за шкалою від 0 до 3 балів.

Оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність відповіді, самостійність мислення, впевненість у своїх судженнях, вміння відстоювати власну позицію, аргументувати, виділяти головне, вміння робити висновки, розкривати перспективу розвитку ідеї або проблеми, креативність мислення; допустимий відсоток запозичень, уміння публічно чи письмово представити досліджуваний матеріал.

Підсумковий контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені:

Оцінка **A/90-100 балів: «відмінно»** – виставляється, якщо, курсант, студент, слухач має глибокі і системні знання, вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними ситуаціями; засвідчив уміння критично оцінювати варіантні підходи щодо сутності норм та уявлень; оволодів навичками аналізувати, моделювати та адекватно оцінювати ситуацію; обізнаний з науковими працями вітчизняних та зарубіжних спеціалістів в даній області; матеріал викладає логічно, послідовно, переконливо.

Оцінка **B/80-89, C/65-79 балів: «добре»** – виставляється, якщо студент, курсант, слухач виявив достатньо повні знання курсу; дає правильні, хоча і не завжди повні визначення явищ дійсності; оволодів навичками співвідносити теоретичні знання з конкретними ситуаціями; висловлює своє ставлення до варіантних теорій щодо сутності явищ; засвоїв основи аналітичного методу; допускає незначні неточності в розкритті окремих теоретичних положень.

Оцінка **D/55-64, E/50-54 балів: «задовільно»** – виставляється, якщо студент, курсант, слухач у цілому засвоїв програмний матеріал курсу в передбаченому обсязі з деякими неточностями у визначенні основних явищ та процесів; намагається висловити своє ставлення до проблемних питань, хоча і не завжди адекватно; вміє аналізувати набуті теоретичні знання і співвідносити їх з конкретними ситуаціями; виклад матеріалу непослідовний, неточний, з наявними помилками.

Оцінка **FX/35-49 балів: «незадовільно» з можливістю повторного складання** – виставляється, якщо студент, курсант, слухач виявив слабкі (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не зміг дати визначення основних провідних категорій та явищ; відсутні навички оцінки норм і теорій; виклад матеріалу непослідовний, нелогічний, фрагментарний, з грубими помилками.

Оцінка **F/34-1 балів: «незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням дисципліни** – виставляється, якщо студент, курсант, слухач виявив незначні (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не орієнтується в основних категоріях і поняттях та явищах; виклад матеріалу непослідовний, алогічний, фрагментарний, з грубими помилками.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Періодизація найдавнішої історії. Характеристика періодів.
2. Походження та розселення слов'ян на території сучасної України. Їх господарство та побут.
3. Проаналізувати процес утворення держави Русь. Політику перших князів.
4. Офіційне запровадження християнства у Давньоруській державі. Його значення.
5. Довести, що за князювання Володимира Великого та Ярослава Мудрого Русь досягла апогею у своєму розвитку.
6. Причини та наслідки політичної роздробленості Давньоруської держави.
7. Довести, що Галицько-Волинська держава стала правонаступницею традицій Русі. Князювання Данила Галицького.
8. Порівняти становище українських земель у складі Литви та Польщі (XIV-XVI ст.)
9. Люблінська унія та її наслідки для українського народу.
10. Проаналізувати причини виникнення українського козацтва та розкрити його вплив на долю українського народу.
11. Довести, що Запорозька Січ за своїм суспільно-політичним устроєм – козацька республіка.
12. Дати характеристику заняттям, побуту та звичаям українських козаків.
13. Проаналізувати причини, характер, рушійні сили визвольної війни українського народу середини XVII ст. проти польської шляхти.
14. Початок визвольної війни 1648-1657 рр. Значення перших битв.
15. Формування української національної держави Б. Хмельницького, проаналізувати її адміністративно-політичний устрій.
16. Дослідити причини укладання та наслідки Переяславської угоди 1654 р. Березневі статті.
17. Розкрити історичне значення національно-визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького.
18. Дати загальну характеристику епохи «Великої Руїни» на українських землях.
19. Охарактеризувати становище українських земель кінця XVII – початку XVIII ст. Гетьманування І. Мазепи.
20. Конституція П. Орлика, її характеристика та значення.

21. Проаналізувати причини та наслідки остаточного скасування гетьманства в Україні та зруйнування Запорозької січі у другій половині XVIII ст.
22. Особливості розвитку української культури XVII – XVIII ст., духовне життя, освітні традиції, книгодрукування, мистецтво.
23. Дати характеристику становища українських земель кінця XVIII – початку XIX ст.
24. Кирило-Мефодіївське братство та його вплив на розвиток українського національного руху.
25. Причини та наслідки скасування кріпосного права у Наддніпрянській Україні.
26. Імперські реформи 60-70-х років XIX ст. Розкрити їх вплив на долю українських земель.
27. Проаналізувати особливості економічного та суспільно-політичного розвитку України в другій половині XIX ст.
28. Національна політика російського царизму щодо України у другій половині XIX ст.
29. Українське культурне відродження XIX ст.
30. Україна в роки Першої світової війни. Проаналізувати плани воюючих сторін щодо українських земель.
31. Початок української революції. Причини утворення Центральної Ради.
32. Дати загальну характеристику діяльності Центральної Ради.
33. Вказати на причини проголошення та значення III Універсалу Центральної Ради.
34. Проаналізувати причини війни радянської росії з УНР. Проголошення IV Універсалу Центральної Ради, його значення.
35. Проаналізувати досягнення та причини невдач Центральної Ради. Її значення.
36. Українська держава за гетьмана П. Скоропадського. Загальна характеристика.
37. Відродження Української народної Республіки – Директорія.
38. Розкрити суть більшовицької політики «воєнного комунізму» та її наслідки.
39. Розкрити суть та проаналізувати причини впровадження «нової економічної політики» в Україні.
40. Голод 1921-1922 років в Україні. Причини і наслідки.
41. Проаналізувати стан культури в Україні в 20-ті роки XX ст.
42. Сталінська індустріалізація в Україні. Причини і наслідки.
43. Запровадження колгоспного ладу в Україні. Проаналізувати завдання, методи, результати.
44. Голодомор 1932-1933 рр. Проаналізувати причини і наслідки.
45. Стан культури в Україні в 30-ті роки XX ст.
46. Радянсько-німецькі договори 1939 р. Проаналізувати плани двох тоталітарних режимів.

47. Початок Другої світової війни. Возз'єднання українських земель, його історичне значення.
48. Окупація України військами фашистської Німеччини. Окупаційний режим.
49. Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни. Проаналізувати його особливості.
50. Звільнення України від німецької окупації в роки Другої світової війни.
51. Проаналізувати наслідки Другої світової війни для України.
52. Проаналізувати особливості відбудови народного господарства України після Другої світової війни
53. Розкрити суть політики деєталінізації.
54. Проаналізувати стан економіки України в другій половині 50-х – початку 60-х років ХХ ст.
55. Розкрити вплив «відлиги» на політичне та культурне життя в Україні.
56. Стан економіки України в другій половині 60-х – початку 80-х років ХХ ст.
57. Дати оцінку ситуації у соціальній сфері в Україні у 60-ті – першій половині 80-х років ХХ ст.
58. Розкрити причини зародження дисидентського руху в Україні та визначити основні риси дисидентства.
59. Проаналізувати особливості опозиційного руху в 70-ті роки ХХ ст.
60. Політика «перебудови» у другій половині 80-х років. Її особливості.
61. Проаналізувати наслідки та значення політики «перебудови».
62. Вказати причини зростання політичної активності суспільства в кінці 80-х років ХХ ст. та початок формування багатопартійності в Україні.
63. Аварія на Чорнобильській атомній станції, її наслідки.
64. Дати оцінку та розкрити суть «Декларації про державний суверенітет України» (липень 1990 р.).
65. Проаналізувати причини розпаду Радянського Союзу та наслідки.
66. Проголошення незалежності України. Доведіть історичну обумовленість та закономірність.
67. Проаналізувати особливості державотворчих процесів в Україні в перші роки незалежності.
68. Визначити економічні завдання незалежної України та вказати на шляхи їх вирішення.
69. Прийняття Конституції незалежної України. Значення.
70. Становище у соціальній сфері в роки незалежності.
71. Дати характеристику особливостям зовнішньої політики України в період повномасштабного вторгнення.
72. Розвиток культури України в роки незалежності.
73. Вибори до Верховної Ради України 21 липня 2019 року. Проаналізувати виборчу систему та результати виборів.
74. Євроінтеграційні процеси в Україні. Революція Гідності.
75. Початок війни рф проти України: анексія Криму, збройна агресія на сході України

76. Антитерористична операція / Операція об'єднаних сил (АТО/ООС).
77. Широкомасштабне вторгнення, злочини російських військ в Україні у 2022 р., як акт геноциду української нації.
78. Консолідація української політичної нації в боротьбі проти російській агресії. Героїзм і мужність ЗСУ у відстоюванні територіальної цілісності та незалежності України.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.
2. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни.
3. Мобільними пристроями дозволяється користуватись тільки з дозволу викладача і тільки з метою досягнення навчальної мети.
4. Заохочується креативність мислення, пошук додаткової інформації, вміння відстоювати та аргументовано доводити власну позицію.
5. При підготовці до занять дозволяється користуватися інформацією з електронних джерел, проте лише з офіційних освітніх, наукових сайтів (перелік рекомендує викладач).
6. Здобувач вищої освіти має право дізнаватися свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік.
7. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються роботи, які містять не менше 60% оригінального тексту при перевірці на плагіат.

Рекомендовані джерела інформації

Література

Базова:

Підручники та навчальні посібники

1. Косяк С. М. Навчально-методичний посібник для підготовки до семінарських занять з навчальної дисципліни «Історія та культура України» для здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти всіх спеціальностей. Черкаси: НУЦЗ України, 2025. 130 с.
2. Косяк С. М. Історія та культура України: курс лекцій. Навчальний посібник / Укладач Косяк С. М. Черкаси: ЧПБ ім.Героїв Чорнобиля НУЦЗ У, 2024. 202 с.
3. Косяк С. М. Україна в європейському історичному та культурному контекстах (друга половина XV – початок XX ст.). Частина 2. Навчальний посібник. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля, 2023. 80 с.
4. Косяк С. М. Україна в європейському історичному та культурному контекстах. Давня історія та Середні віки. Частина 1. Навчальний посібник. Укладач С. М. Косяк. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля, 2022. 56 с.

5. Косяк С. М. Історичні задачі: проблемні та тестові завдання з історії України. Навчальний посібник / Укладач Косяк С. М. Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ У, 2021. 36 с.

1. Освітньо-професійна програма вищої освіти «Цивільний захист» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» галузі знань 26 «Цивільна безпека» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <https://cz.nuczu.edu.ua/images/npd/sav/263bakproekt.pdf>
2. Богуцький Ю.П., Андрущенко В.П. та ін. Українська культура у європейському контексті. Київ: Знання, 2007. 679 с.
3. Бойко О. Історія України. Київ: Академія, 2012. 656 с.
4. Бойко О. Новітня історія України. 2014-2019 роки . Київ: Академія, 2020. 160 с.
5. Борисова О., Климов А. Історія української державності. Підручник. У 2-х томах. Том 1. Київ: Кондор, 2018. 344 с.
6. Борисова О., Климов А. Історія української державності. Підручник. У 2-х томах. Том 2. Київ: Кондор, 2018. 464 с.
7. Війна Росії проти України (лютий 2014 – лютий 2024 рр.). Стратегії репрезентації. Монографія / Заг. ред. д. і. н., проф. А. Киридон. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2024. 276 с.
8. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. К.: «МП Леся», 2017. 332 с.
9. Гарін В., Кігіцар І., Кондратенко О. Історія України. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 240 с.
10. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Portal, 2021. 408 с.
11. Історія України. навчально-методичний посібник для семінарських занять. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 2014. 68 с.
12. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / О.Бут, М. Бушин, Вовк. Черкаси: ЧДТУ, 2016. 644 с.
13. Історія України: навч. посібн. для слухачів вищих навчальних закладів МВС України заочної та дистанційної форм навчання /Н.Карпунова, А. Резніков, Л.Тарасенко. Одеса, 2014. 282 с.
14. Історія української культури: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Ю. Павлова. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 343 с.
15. Історія української культури: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.Я. Хома. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 356 с.
16. Лановик Б. Історія України: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. Київ: Знання-Прес, 2006. 598 с.
17. Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «TheNewYorkTimes» 2013 – 2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018, 312 с.

18. ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. У 2-х кн. Кн. 1 / Відп. ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 802 с.

19. ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. У 2-х кн. Кн. 2 / Відп. ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 803с.

20. ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. Кн. 3 / Відп. ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь, С. Блащук. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2023. 844 с.

21. Турченко Ф., Турченко Г. Проект «Новоросія» і новітня російсько-українська війна / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2015. 166 с.

Допоміжна:

1. Гриценко Т. Культурологія. Навчальний посібник Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 392 с.

2. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський період. Київ, 2006.

3. Історія української культури у 5 т. Київ: Наукова думка, 2003.

4. Історія України: Навчально-методичний посібник для семінарських занять / В. Литвин, А. Слюсаренко, В. Колесник та ін. Київ: Знання-Прес, 2006. 460 с.

5. Кононенко П.П. Українська освіта у світовому часопросторі. Київ: Товариство «Знання» України, 2008. 591 с.

6. Корабльова В.М. Покоління в полі культури: множинність репрезентацій. Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2009. 180 с.

7. Павленко С.О. Іван Мазепа як будівничий української культури. Київ, 2005. 300 с.

8. Лободаєв В., Сосса Р., Кучерук О., Грицеляк В., Лоза Ю. Українська революція 1917-1921. Директорія Української Народної Республіки. Історична карта. Київ: Академія, 2021.

9. Руденко Ю.Д. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність: навч. посібник. Київ: МАУП, 2007. 384 с.

10. Хижняк З.І., Маньківський. Історія Києво-Могилянської академії. Київ, 2003. 181 с.

11. Цвілюк С.А. Українізація України: Тернистий шлях національно-культурного відродження за доби сталінізму. Одеса: Маяк, 2004. 197 с.

12. Цвілюк С.А. Трагедія нескореної нації: Політичний і національний терор України в період сталінського тоталітаризму. Видання друге, доповнене. Одеса: Астропринт, 2008.

13. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків. У 3-х т. Львів, 1990.

Інформаційні ресурси:

1. Велика Українська енциклопедія. URL: [url: https://vue.gov.ua](https://vue.gov.ua)

2. В. Вернадський і національне питання. URL:<http://izbornyk.org.ua/rizne/grych.htm>
3. Грицак Я. Формування модерної української нації XIX-XX ст. URL: http://history.franko.lviv.ua/grys_content.htm
4. Залізняк Л. Від склавинів до української нації. URL: <http://militaryhistory.narod./perspektyva.html>
5. «Ізборник». Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації URL: <http://litopys.org.ua/>
6. Історія української культури. Том 1-5. Київ, 2001. URL: <http://litopys.org.ua/>
7. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / Під редакцією А. Ясіновського. Львів, 2001. URL: <http://litopys.org.ua/>
8. Павленко С.О. Іван Мазепа як будівничий української культури. Київ, 2005. URL: <http://foltranslit.appspot.com/files/pavlenko1.pdf>
9. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Історія української культури.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shevchenko_Ihor/Ukraina_mizh_Skhodom_i_Zakhodom.pdf
10. Яковенко Н. Нарис історії середньвічної та ранньомодерної України. Київ, 2006. URL: <http://history.franko.lviv.ua/>

Розробник:

доцент кафедри СГД,
к. і. н., доцент

Світлана КОСЯК